

Několik tipů pro kritického čtenáře aneb jak posuzovat výzkumné studie

Základní pravidlo č. 1

Při posuzování výzkumné studie nejde (alespoň v první řadě) o to, zda souhlasíme s autorovými závěry; jde o to, zda autor ke svým závěrům dospěl v souladu se základními metodologickými pravidly.

Základní pravidlo č. 2

Autor výzkumné studie je povinen ve svém textu poskytnout veškeré informace, které kolega z daného oboru potřebuje k tomu, aby platnost závěrů mohl posoudit.

Při čtení výzkumné zprávy nás tedy především zajímá zda autor:

1. vybral relevantní problém a zdůvodnil svou volbu (potřeba informace, rozpor ve stávajících výzkumech, díra v teorii)
2. dostatečně uvedl, jaká jsou dosavadní řešení (odpovědi) na výzkumnou otázku, popř. uvedl, jaká řešení (odpovědi) nám skýtá současný stav poznání či teorie
3. formuloval srozumitelné a ověřitelné hypotézy, které řeší vybraný problém
4. vybral adekvátní metodu sběru dat a správně ji aplikoval (operacionalizace a její odůvodnění)
5. vybral adekvátní vzorek (vzorky) a správně výběr realizoval
6. zvolil design výzkumu odpovídající hypotézám a správně jej realizoval
7. použil adekvátní metody analýzy
8. výsledky analýz přehledně prezentoval, korektně interpretoval - zda závěry ohledně vyvrácení/nevyvrácení hypotéz jsou platné
9. v diskusi se zamýšlel nad výsledky, zasadil je do kontextu stávající teorie, zvážil, čím vyvrácení / nevyvrácení hypotéz přispívá k řešení zvoleného problému (kam nás to posouvá)

Chybou je jak prohřešek v některém z výše uvedených bodů, tak neposkytnutí dostátku informací k tomu, abychom to mohli posoudit. Především v bodech 1 a 2 posuzujeme reference (citace). Všimáme si, o jaké zdroje autor svá tvrzení opírá, a zvažujeme, nakolik jsou tyto zdroje důvěryhodné. Také si všimáme, zda jsou citovány pouhé názory či výsledky empirických výzkumů.

Problémy posuzujeme mimo jiné podle toho, zda jde o pouhé opomenutí (autor zapomněl něco v textu zmínit - snadno napravitelné), či o problém při plánování a realizaci výzkumu (téměř nenapravitelné).

Jak psát posudek?

Při psaní celkového hodnocení studie doporučujeme zahájit pozitivními stránkami práce, následují nejzásadnější nedostatky textu (doplněné o vysvětlení důvodů a konkrétních příkladů z textu). Dále je vhodné pokračovat drobnějšími problémy v pořadí, v jakém se v textu objeví. Závěr posudku obstarává stručný souhrn recenzentova názoru na studii.

V části silné a slabé stránky se objeví v bodech nejpodstatnější kvality práce a nejvýznamnější nedostatky. V této části by měly být jasně identifikovány podstatné věci tak, aby čtenáři posudku na první pohled bylo jasné, co je kvalitní a co je špatné.

Otázky pro autora studie by měly sloužit k objasnění nejasností. Měly by být důkazem toho, že ten kdo otázky položil byl schopen kritického čtení a metodologického uvažování.

Otázky, které je vhodné si klást při čtení výzkumné studie

Níže uvedené otázky mohou napomoci při kritickém čtení výzkumné studie.

Úvod	Co je cílem výzkumu? Jaké hypotézy jsou ověřovány? Když bych měl vytvořit výzkumný design (výzkumné osoby, použité metody sběru dat atd.) pro testování uvedených hypotéz, jak by vypadal?
Metoda	Jsou metody, které bych použil já lepší než metody použité autorem? Uvažuji-li o výzkumném designu, který vytvořil autor, jaké výsledky bych očekával?
Výsledky	Rozumím prezentovaným výsledkům? Jak bych interpretoval získané výsledky?
Diskuse	Odpovídá lépe získaným datům má interpretace než autorova? Jsou autorovy interpretace srozumitelné a logické?
